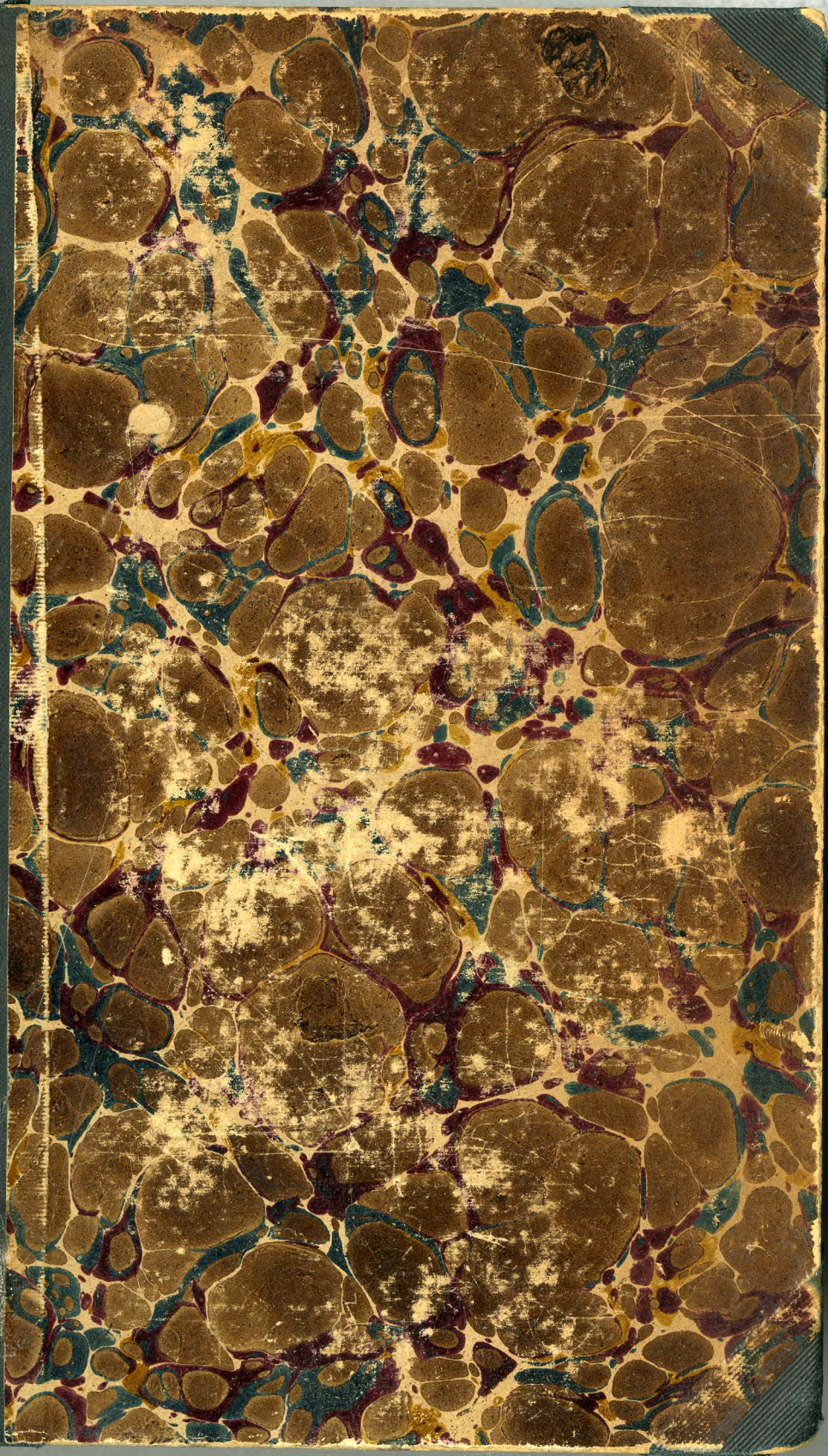

Politikai
röpiratok.

204.

204

1917

B. PONGRÁTZ EMIL
BESZÉDE

„a pénzüzeteknél elhelyezett tőkéből folyó
jövedelemnek megadóztatásáról”

és

„az uzoráról és káros hitelügyletekről”

szóló törvényjavaslat tárgyában.

A főrendiház 1883 évi január hó 26-án és február hó 19-én tartott
ülésében.

17.

BUDAPEST,
HEISLER J. KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

1883

61572.005661125

PONGRÁTZ EMIL bárótól

megjelentek:

A nemzet vagyonáról. (Államvagyon).

A magyar kir. pénzügyministerium öt évi működése.

Az osztrák-magyar banktársulat létesítéséről és szabadalmáról.
Az 1879. évben hitelműveletek útján fedezendő állami kiadásokról.

A lottónyeremények megadóztatásáról

A 6°/_o-os magyar aranyjáradék-kölcsönkötvények beváltásáról
és ezen célból 4°/_o os magyar aranyjáradék-kölcsönkötvények kibocsátásáról.

Gyöngyvirág. Regény. 2 kötet.

Estikék. (Beszélyek). 2 füzet.

Rózsabimbók. (Költemények a költő arcképével.) 1 köt.

Suezig és vissza. Utirajzok. 2 kötet.

Uton utfélen. Rajzok utinaplómból. 2 kötet.

A kigyógyult beteg. Regény. 1 kötet.

B. Pongrátz Emil költeményei. (A költő arcképével.) 1 köt.

„A pénzüzeteknél elhelyezett tőkéből folyó jövedelemnek megadóztatásáról.“

Nagyméltóságú Elnök! Méltóságos főrendek!

Csak egészen röviden kívánok az előttünk fekvő törvényjavaslathoz hozzászólni. (H a l l j u k !)

Az államháztartás szükségleteinek folytonos emelkedése arra indítja kormányunkat: hogy újabb adótárgyakról gondoskodjék.

Az ingatlan vagy az adózás képességének végső határaig meg van terhelve, s így annak újabb megadózására gondolni sem lehet; (Ú g y v a n !) — a kereset minden ága jelentékeny mértékben hozzájárul a közterhek viseléséhez; — a szociális törekvés oda irányul: hogy a nép alsó osztálya — a mennyire lehet — felmentessék az adó terhe alól; — a megadózás rendszerében csupán a tőke van hátra, melyet az eddiginél nagyobb adó alá lehet vonni. (Ú g y v a n !)

Midőn az ingó tőkét megadóztatjuk: a kor áramlatának teszünk eleget.

A tőke kamatainak megadózása különféle formáiban, a modern adó-törvényalkotás egyik problémáját képezi. (H e l y e s !)

Pénzügyi kormányzatunknak e törvényjavaslatnál az a cél lebegett szemei előtt: hogy jövedelmet huzzon oly adótárgyból, mely eddigelé kis mértékben volt megadóztatva. (H e l y e s !)

Igazságos és méltányos, hogy oly államban, hol min-

den jövedelem adó alá esik: a takarékpénztári betétek kamatai is megadóztassanak; — annál inkább, mert a törvényhozás már az 1868. XXVI. cikkben kimondotta: hogy minden kamatjövedelem adó alá essék. — Egyéb-iránt tudva levő dolog, hogy a pénzügyetknél elhelyezett tőkék jövedelme eddig is meg volt adóztatva 3% kal bélyeg illeték címén; a törvényjavaslat tehát csak ezen adónak 7%-kal felemelését kívánja tőkekamat és járadék adó címén.

Fennáll az adónak ez a neme más államokban is, anélkül, hogy ott a takarékosagra való hajlam csökkent volna; — nálunk ettől annál kevésbé lehet tartani, mert a takarékosagra való hajlam még csak szórványosan jelentkezik, annak kifejlődése a jövő reményei közé tartozik. (Egy hang: Szomorú, de igaz!)

Köztudomásu dolog, hogy a takarékpénztárakba elhelyezett tőkék után járó kamatok legnagyobb részét — mintegy 80 percentjét — ki sem veszik, hanem tőkésítik, és tovább kamatoztatják; a miből nyilvánvaló, hogy ez az új adó nem oly tőkéket érint, melyek az élet fenntartására, vagy üzletek folytatására szükségesek. (Úgy van!)

Aki valamely unalmas órájában kezébe veszi a „Compass“-t, láthatja belőle: hogy több oly takarékpénztár van, mely a befizetett részvénytőke után 50, 60, sőt 80 %-nyi osztalékot fizet; — csak 50 olyan takarékpénztár van az egész magyar birodalom területén, mely 10 % nál kisebb, 123 pedig olyan, mely 20%-nál nagyobb osztalékot fizet részvényeseinek.

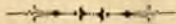
Méltányos kívánság az állam részéről, ha ily intézetektől — melyek a náluk elhelyezett tőkékkel gazdag üzletet csinálnak, s nagy osztalékot adnak, — ennek egy kis hányad részét az állam céljaira követeli. (Úgy van!)

Miut minden törvényjavaslat ellen, úgy ez ellen is emeltek rekriminációkat, de nem a fővárosi takarékpénztárak

pénztárak — melyeknél az összes betétek egy harmadrésze fekszik, — hanem a vidéki takarékpénztárak; a mi azt mutatja: hogy e törvényjavaslat egyáltalán nem fenyegeti a takarékpénztári üzlet principiumát, vagy lényegét. (Úgy van!)

Mínthogy minden új adó — a mely nem nyugszik teljesen positiv alapon, — csak experimentum, a melynek sikerét senki sem biztosíthatja, s meglehet, hogy a gyakorlati tapasztalat alapján ez a törvényjavaslat jelentékeny módosítással új alakban kerül a törvényhozás elé: nem kívánok most annak fejtegetésébe bocsátkozni, hogy mennyire lett volna előnyösebb a progressio, vagy itt helyesebben a degressio rendszerének alkalmazása, mely szerint a kis tőkék csekélyebb, a nagy tőkék ellenben jelentékenyebb adópercentuálé alá estek volna; — csak azt akarom megemlíteni: hogy a külföldön a kis tőkék kamatai nincsenek adó alá vetve. — Tény az méltóságos főrendek, hogy igazságos és méltányos adónemről van szó, olyanról, melynek behajtása semmiféle vexációval nem jár, és kezelési költséggel nincs összekötve, melynek fizetése könnyű, s melynek kimutatása legkevésbé sem akadályozza az üzlet menetét, s az államnak mégis jelentékeny jövedelmet biztosít.

Ezeknél fogva a törvényjavaslatot mind az általános, mind a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. (Élénk helyeslés.)

Az uzsoráról és káros hitelügyletekről szóló törvényjavaslatnak
a „korcsmai hitel“ re vonatkozó fejezeténél.

(1883. évi február hó 19-én.)

Nagyméltóságú Elnök! Méltóságos főrendek!

(Halljuk!) Általános helyesléssel találkozott, hogy az igazságügyminister „az uzsoráról és káros hitelügyletekről“ szóló törvényjavaslatba a korcsmai hitel ellen is intézkedéseket vett fel, mert ez az üzlet ismert formáiban, nemcsak a legnagyobb uzsora, hanem veszedelmes kizsákmányolása az állattias, érzéki kultusznak. (Úgy van!) — Fájdalom, hogy a törvényjavaslatnak ezen intézkedése éppen nem felel meg a célnak! (Halljuk! Halljuk!)

Elrémítő statisztikai adatok tanuskodnak róla, hogy a nép alsó osztálya miként súlyed anyagilag és erkölcsileg a pálinka daemonának gyilkos hatása alatt. Ezt a daemont folyton táplálja, növeli, ingerli a könnyű mód, melylyel a korcsnában hitelt szerezhet. Ez a hitel csábító szavakkal veszi körül, ennek a hitelnek nyelve van, ez édesget, hizeleg, hazudik, — ez maga a korcsmáros; — ha valakire, erre ráillenek a Breviárium szavai: „Adversarius vester, diabolus, tamquam leo circuit, querens, quem devoret.“ (Derülts ég.)

Egy hang a főpapok sorából: „Leo rugiens.“

Pongrátz Emil báró: Azért nem „rugiens,“

mert nem ordít, csak ha kárt vall, különben hízogó,
ravasz. (Derültség.)

Egy hang: Nincs a breviáriumban!

Pongrácz Emil báró: Benne van, épen
azon kezdődik. (Derültség.)

Schlauch Lőrinc, szathmári püspök: A szent-
írásban van.

Pongrácz Emil báró: Én a breviáriumból
tudom.

Haynald Lajos, kalocsa bíbornok-érsek: A
szent írásból van átvéve,

Pongrácz Emil báró: Ha át van véve: ak-
kor csakugyan benne van.

Elnök: Halljuk! (Több oldalról: Halljuk!
Halljuk!)

Ez a daemon felemészti a vagyont, megöli a csa-
lád iránti szeretetet, megsibbasztja a fizikai és szel-
lemierőt, megöli a takarékosagra való hajlamot, meg-
megsemmisít minden ambiciót, minden nemes törek-
vést, és munkára való kedvet, aláássa a törvény iránti
tisztetletet, s nem hagy mást hátra, mint elsatnyult em-
beri alakot, mely azonban nem méltó az emberi névre.

A kik figyelemmel szokták kísérni a világiroda-
lom termékeinek megjelenését, emlékeznek rá, mily
nagy feltűnést okozott egy realiztikus irányu, de nagy
tehetségű francia írónak egy pár év előtt megjelent
munkája, melyben borzasztó színekkel ecseteli a pá-
linka gyilkos hatását a francia társadalomra.

Ha az igazat meg akarjuk vallani, ily erős színek-
kel való ecsetelés sokkal jobban ráillik a mi viszonya-
inkra, mint a franciákéra, mert nem iszákos se a pro-
vencei, se a gascognei, se a bretagnei, se a nor-
mandie, — s a francia nép nagyban egészben
véve józan és takarékos, — az iszákosság legin-
kább Párizs és a nagyobb városok alsó néposztályá-
nál van elterjedve. (Andrássy Gyula gróf: Igaz!)
És hogyan van nálunk? A fővárosról nem is szólok, mert

köztudomásu dolog, hogy mennyire terjed itt az iszákosság. (Ugy van!) Az ország felső vidékein a cse-csemő már az anya tejével szívja magába a pálinka bűzét; — a síró gyermeknek pálinkát ad az anyja, hogy elhallgasson; — a mindennapi undorító látványok közé tartozik, hogy egy-egy ittas emberben meggyullad a pálinka, — s azt hiszem, hogy a kivándorlás szomorú jelensége — mely egyre nagyobb dimenziókat ölt, éannyira, hogy a legközelebb elsülyedt „Cimbría“ nevű hajón magán 85 kivándorló magyar polgár volt, — hogy ez a kivándorlás, mely mélyen behat az ország sociális és közgazdasági alakulásába — : a legszorosabb nexusban áll a könnyen szereshető korcsmai hitellel, a pálinkával, s így azzal a mi vele jár: az elszegényedéssel és elégedetlenséggel. (Ugy van!)

De elterjedt a pálinkaivás ragályos kórsága az ország minden részében, a legmagyarabb vidékeken is. 20—25 év előtt nem volt olyan hatalom, mely a palócba belediktálta volna a pálinkát — valósággal undorodott tőle; — ma talán nincs hatalom, mely elvehetné tőle; ma inkább dolgozik 1 frt napszámért, de napjában négyszer pálinkáért, mint magasabb napszámért pálinka nélkül.

Az ország különböző részeiben egykor virágzó községek vagyona a pálinkamérő kocsmárosé lett; — a népe elsatnyult test, erkölcsi sulyedtség, — koldusbot. (Ugy van!)

Konstatált tény — hogy Oroszországban, Dániában, Belgiumban, Angliában, Német- és Cslaszországban az elszegényedés, a nyomor azon arányban nő, a mely arányban az iszákosság terjed; így van ez nálunk is. Bebizonyított dolog, hogy a nép nyugtalankodása, lázongása a legszorosabb összefüggésben áll az iszákossággal. Így lesz ez nálunk is! — Angliában a hatóságok a legnagyobb óvatosság mellett adják meg az italmérési jogot. — Svájcban az iszákosságot szigoruan büntetik, sőt egyenesen üldözik. Uri kanton törvényei

között találtam: hogy a csaplárosnak 4 franknál nagyobb összeg erejéig senki fia számára hitelezni nem szabad; — hogy a mely csapláros hamisított bort mér: 46 frank büntetést fizet, melynek fele a feljelentőé; — akárhol és akárkit ittas állapotban találnak: azt legott rendőri felügyelet alá teszik, s legalább 48 órára bezárják.

Unterwalden kantonban, Engelberg városkában csodálkozva olvastam több év előtt egy kis korcsma ajtaján: „Dem Jakli Müller ist der Besuch der Wirthshäuser und alles was räuschig macht, zu trinken, und Jedermann ihm dergleichen geistige Getränke zu verabreichen, verboten. Ist auszukunden, und auf die öffentlichen Trinkzettel zu schreiben.“ (Helyeslés.)

Akit itt, vagy a szomszéd kantonokban ittas állapotban találnak: annak hosszabb ideig nem szabad semmiféle korcsmába menni. Aki ilyen tilalom ellenére bort ad neki: azt egy holnapra bezárják. Akinek a korcsma látogatása meg van tiltva: az büntetésének tartama alatt elveszti választó, szavazó jogát, és semmiféle nyilvános ünnepélyen részt nem vehet.

Ilyen törvényei vannak a szabad respublikának! (Helyeslés.) És mit teszünk mi?

Ha a jelen törvénynek a korcsmai hitelről szóló szakaszait nézzük: elmondhatjuk, hogy nagy kalamitást kis eszközökkel akarunk elhárítani; — országos epidemiát egy kanálnyi orvossággal kívánunk gyógyítani. (Úgy van!)

A törvényjavaslat 21. §-a kimondja: „hogy a bírói határozattal megállapított követelés kiegyenlítése előtt újabb hitelezésnek helye nem lehet;“ továbbá alább: hogy a törvény intézkedéseinek kijátszása céljából váltó, vagy más kötelező irat alakját használni nem szabad.

Nagyon helyesnek tartanám, ha a törvény kimondaná: hogy korcsmai adósságot egyáltalán nem lehet beperelni, ez legalább intés volna az illetők számára.

Ezt fogadnám el legszivesebben, mert elvben ellene vagyok minden korcsmai hitelnek. — De kérdem, hogy ezek a beperlések olyan nagy dimenziókat öltöttek-e? Hol találkozik oly ügyetlen falusi korcsmáros, a ki a pálinka áldozatait bíróság elé idézi? A bün, melyet ördögi „routine“-nal nagyra növelt, sokkal többet érő garancia számára, mint a váltó, vagy a bíróság ol-talma.

Az eliszákosodott paraszt holnap és holnapután is inni akar, s a míg csak van valamije: odaadja önként a csaplárosnak — munkája gyümölcset, jövő termését, mindenét, — az utolsó kaszanyélig; — a lelke üdvösségét is odaadná, de erre már nem hitelez a korcsmáros. (Derültség.) Ha semmije sincs, akkor nem perlik be, hanem — a mint a szomorú tapasztalat bizonyítja; — kilökik a korcsmából, (Derültség) s ekkor már rendszerint annyira süllyedt, elaljasodott, hogy eszébe se jut, hogy joga van panaszemelésre is. (Úgy van!)

Nem járulhatok hozzá, hogy a beperelhető korcsmai hitelnél 2 és 8 frt közötti „latitude“-öt engedjünk, mert ezt soknak, károsnak tartom. A törvényjavaslat azt mondja: hogy az összeg nagyságát saját területére az illető hatóság határozza meg. Ez által nem lesz elkerülhető az a visszásság: hogy az egyik községben 3 frt, a szomszéd községben 7 frt lesz beperelhető, a mi természete következménye az alapelveiben inkonzequens törvényjavaslatnak, mely arra emlékeztet, a mit a magyar fából készült vaskarikának nevez. (Derültség.)

Ha már az összeget fixirozni kívánjuk: legyen az a lehetőségig kicsiny, pl. 2 frt, hogy ezáltal az iszákosság veszedelmes kórságának terjedését legalább némileg akadályozzuk. — Az ország felső vidékének több megyéjében a 40-es években 2 frt volt a legmagasabb korcsmai hitel, s ez egyáltalán nem ártott a regálék tulajdonosainak s azt hiszem, hogy most sem

ártana; de ha ártana is: az ebből származó veszteség országos nyereség, országos haszon volna, mely százszorosán meghozná kamatját.

Külön indítványt csak azért nem teszek, mert igen jól ismerem a főrendiházban tett indítványok sorát. (Mozgás.)

Kötelességemnek tartottam ezt elmondani, hogy indokoljam, miért nem fogadhatom el ezt a §-t, a melyre igen jól ráillik a hármass állandó bizottság jelentésének szelid introdukciója, mely szerint „a jelen törvényjavaslat rendelkezései nem lesznek képesek a fenforgó bajok megakadályozására és orvoslására.“ (Élénkhelyeslés. — A szónokot többen üdvözlik).

Méltóságos főrendek! (Halljuk!)

Tudvalevő dolog, hogy egyáltalán nincsenek oppositionális velleitásaim, de azért kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a törvényjavaslatnak 23. §-át sem fogadhatom el. (Halljuk! Halljuk!)

Ezen szakasz határozataiból — a törvény egyéb intézkedéseivel szemben — hiányzik a büntetési sanctio conformitása. (Helyeslés.)

Ha az eliszákosodott, erkölcsileg sülyedt paraszt a bírósághoz fordulna, és sikerülne neki bebizonyítani, hogy a korcsmáros oly ügyetlen volt, és a törvény tilalma ellenére zálog- vagy kezességi szerződést kötött: mi a morális eredmény? A korcsmárost elítélik egy pár forint büntetésre, és egy pár napi elzárásra.

Ez nem büntetés tönkre tett existenciák, számos megsemmisített családi jólét miatt!

A törvényjavaslat 1. §-a szerint „a ki oly kikötések mellett hitelez, melyek neki, vagy egy harmadiknak engedett túlságos mérvű vagyoni előnyök által az adósnak, vagy kezesnek anyagi romlását előidézni,

vagy fokozni a l k a l m a s a k : hat hónapig terjedhető fogházzal és 2000 ftig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő; — a falusi korcsmáros pedig, a ki rozsléküleg egész községet t é n y l e g koldusbotra j u t t a t o t t , a ki az iszákosságot, és azzal járó bűnököt meghonosította, s így nemcsak egyes ember jólétét tette tönkre, hanem egész családokét, — sőt egész néposztály vagyont ravasz, aljas, önző módon megsemmisítette, annak erkölceit megmérgezte: — az 200 ftig terjedhető pénzbüntetéssel, és legfeljebb négy heti fogházzal büntetetik. — Kérdem, ki érdemel nagyobb büntetést erkölcsi, közgazdasági és politikai szempontból, az uzsorás-e, a ki esetleg egy fővárosi uracsnak magas százalékra kölcsönöz pénzt, mely cselekedete alkalmas arra, hogy ennek anyagi romlását előidézzé? vagy a falusi korcsmáros, a ki a szegény parasztokat erkölcsileg, fizikailag, anyagilag tönkre teszi. (H a l l j u k ! H a l l j u k !)

Egész néposztályról van itt szó, melynek nincs se elég tapasztalata, e elég érettsége, se törvényismerete arra: hogy segíthessen magán. Magas állami érdek szól a mellett: hogy e népnek egészséges, természetes erkölcsi fogalmai megmaradjanak. Fontos feladata a törvényhozásnak, hogy e nép anyagi javulását, gyarapodását elősegítse; a rationalis politika egyik postulátuma: hogy ezt a néposztályt minden veszedelmes befolyástól őrizz. Az államhatalom ingerentiája itt nemcsak jog, hanem kötelesség. (Ú g y v a n ! — H e l y e s l é s).

Sok más esetben egyenes befolyást gyakorol a törvényhozás a nép alsó osztályának fejlődésére, — a jelen esetben ez annál inkább szükséges: mert itt immens veszedelem elhárításáról van szó. (Ú g y v a n !)

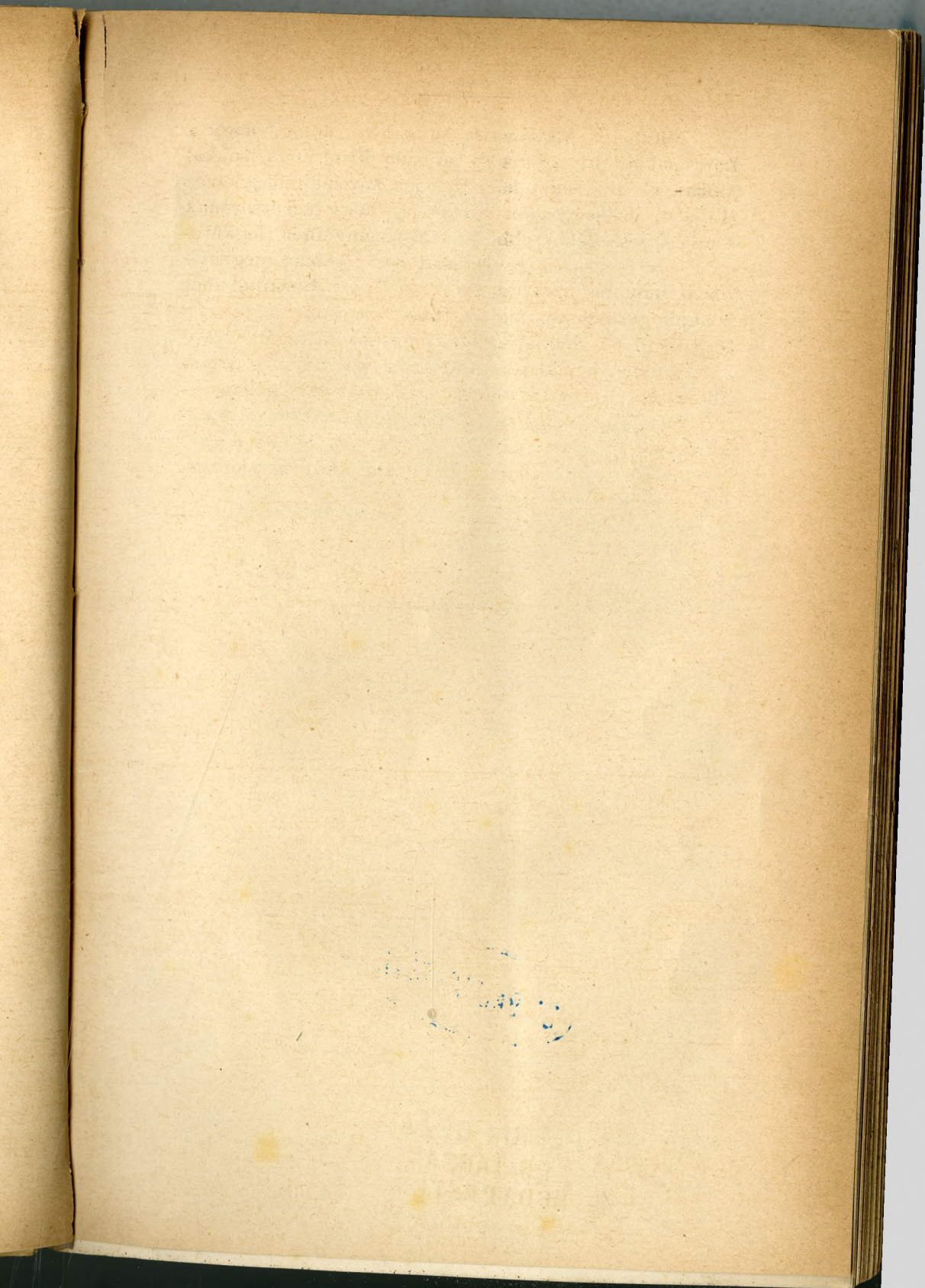
Ha a korcsmai hitelből származó visszaéléseket meg akarjuk szüntetni: ne álljunk meg a célhoz vezető út felén, ne alkalmazzunk fél rendszabályokat, hanem ragadjuk meg a bajt gyökerében! (Ú g y v a n !)

Minthogy általánosan tudvalevő dolog, hogy a korcsmai hitelre az uzsora minden kritériuma sokkal jobban rá illik, mint bármily más káros hitelügyletre: (I g a z) szükségesnek tartanám, hogy az uzsorának ezen legveszedelmesebb, következményeiben legkárosabb nemére, a törvényjavaslat 1-ső §-ában meghatározott büntetés alkalmaztassék, t. i. egy hónaptól hat hónapig terjedhető fogház, száz forinttól 2000 frtig terjedhető pénzbüntetés. Szükségesnek tartanám: hogy a szolgabíró feljelentése alapján, a közvádoló — a fenálló szabályok és törvényes gyakorlat értelmében, — hivatalból tartozzék eljárni. (É l é n k h e l y e s l é s e k.) (Andrássy Gyula gróf: E z a h e l y e s.)

A törvényjavaslatnak ezt a szakaszát az előttünk fekvő szövegezéssel n e m fogadom el.

DE BALLAGI GÉZA.

PETRIK GÉZA
ÉS TÁRSA
BUDAPESTEN
V. Fürdőutca 4.

